

MINISTERUL EDUCAȚIEI AL REPUBLICII MOLDOVA
CENTRUL EDUCAȚIONAL PRO DIDACTICA

CURRICULUM OPȚIONAL PENTRU GIMNAZIU ȘI LICEU

Titlul disciplinei: ÎNVĂȚĂM A GÎNDI ȘI A ACȚIONA STRATEGIC

Aria Curriculară: Discipline socioumane

Autori:

Olga Cosovan, dr. conf. univ.
Tatiana Cartaleanu, dr. conf. univ.

Chișinău

2015

PRELIMINARII

Acest curriculum-concept al disciplinei opționale este orientat spre formarea unei competențe vitale: cea de a-și definitiva un scop, de a elabora strategia de acțiune și de a o pune în practică. Inclusă, din 2010, în lista competențelor-cheie pentru învățământul din Republica Moldova, competența acțional-strategică nu a devenit prioritară nici pentru vreuna dintre disciplinele școlare actuale, nici pentru o arie curriculară. Deși profesorii îi recunosc importanța pentru formarea personalității elevului, centrarea continuă pe rezultatele observabile ale demersului (iar acestea derivă din calificative obținute la evaluările tradiționale, profunzimea abordării conținuturilor curriculare specifice disciplinei), nici una dintre materiile școlare nu are în vizor distinct formarea acestei competențe, nu o evaluează și deseori doar include în lista de competențe specifice o variantă de genul: *Elaborarea strategiilor și proiectarea activităților pentru rezolvarea unor probleme teoretice și/sau practice* (matematica, liceu); *Competența de a proiecta acțiuni de ocrotire a biodiversității și a ecosistemelor* (biologia, liceu), *Colectarea, păstrarea și prelucrarea informației cu ajutorul aplicațiilor software specializate* (informatica, gimnaziu) etc. Pentru disciplina limba și literatura română, la nivel de gimnaziu, competența acțional-strategică rezidă în:

- Competența de a comunica adecvat în limba română, în legătură cu rezolvarea unor probleme, intervenite în procesul propriei formări.
- Competența de a-și proiecta activitatea, de a-și concretiza rezultatul final, în concordanță cu obiectivul de formare a vorbitorului nativ de limba română, promotor al anumitor valori culturale românești.

Pentru etapa liceală a studiului limbii străine I, curriculumul prevede vs. competențe acțional-strategice:

- Competențe de a-și proiecta activitatea, de a vedea rezultatul final, de a propune soluții de rezolvare a situațiilor-problemă din diverse domenii.
- Competențe de a acționa autonom și creativ în diferite situații de viață pentru protecția mediului ambiant.

În cazul disciplinelor care au rezumat cele 10 competențe-cheie la 5 competențe specifice, nu s-a mai găsit loc și pentru o derivată din competența acțional-strategică.

Perspectiva formării competenței acțional-strategice, firește, nu este prioritatea unei singure discipline și implică atât cunoștințe, cât și deprinderi obținute la varii materii școlare. Ea necesită o abordare inter- sau chiar transdisciplinară, în sensul conjugării unor aplicări de algoritmi, dezvoltare și demonstrare a competenței de orientare în timp și spațiu (ceea ce formează preponderent discipline ca istoria, geografia), de comunicare (ceea ce formează limba și literatura română sau oricare altă limbă de instruire, limbile străine), de estimare a resurselor necesare (ceea ce se face operînd un calcul matematic adecvat) etc.

Oferta unui atare curs opțional i-ar putea ajuta pe elevi, în clasele de gimnaziu și liceu, să utilizeze cunoștințele acumulate și competențele formate la materiile școlare pentru trasarea și realizarea unor scopuri clare. Studiul geografiei, limbilor, matematicii va căpăta un alt contur prin formularea obiectivelor personale de dezvoltare, elaborarea algoritmilor de aplicare, analiza critică a informațiilor venite din surse și prin canale diferite, iar în ultimă instanță – orientarea spre un anume traseu de instruire profesională. Această opțiune ar fi mai relevantă și ar avea impact mai mare în

comunitățile defavorizate sau pentru copiii din familiile vulnerabile, unde adulții fie că lipsesc din țară, fie că nu se implică sesizabil în ”ghidarea în carieră” a generației tinere, ceea ce se soldează cu eșecuri și frustrări.

REPERE CONCEPTUALE ALE DISCIPLINEI

Disciplina opțională *Învățăm a gândi și a acționa strategic* este elaborată pentru profesorii de diferite materii școlare, diriginți, psihologi școlari, pentru a-i ajuta pe elevi să-și verbalizeze prioritățile, să examineze diferite moduri de acțiune în vederea atingerii lor și să-și structureze independent activitățile orientate spre ameliorarea rezultatelor școlare, spre realizarea unor dorințe în domeniul formării (sport, arte, meserii) și să-și contureze pașii pentru o anumită carieră.

Repererele conceptuale ale disciplinei sînt:

- Abordarea inter- și transdisciplinară: crearea contextelor de aplicare în cotidian a cunoștințelor asimilate la materiile școlare. Puși în fața rezolvării unor probleme cotidiene sau similare acestora, elevii vor sesiza altfel importanța studierii unor obiecte și vor descoperi alte perspective de abordare a conținuturilor curriculare. Cum lumea e complexă, și soluționarea problemelor nu e o problemă doar de fizică, matematică, geografie, chimie sau comunicare.
- Valorificarea potențialului algoritmilor de rezolvare, a tehnicilor de muncă intelectuală, a strategiilor interactive, a cooperării și colaborării pentru realizarea unor sarcini: dat fiind că demersul didactic modern impune, prin sarcinile din manuale și sugestiile metodologice, uzul tehnicilor de muncă intelectuală, realizarea colectivă a unor teme etc., algoritmi și tehnicile odată aplicate trebuie examinate din perspectiva utilității lor în alte contexte decît cele generice, urmînd ca ele să devină o achiziție intelectuală a celui ce învață.
- Explorarea diferitor surse de documentare și exemplificare pentru argumentare: cercetările științifice accesibile, descrierea artistică a unor situații, știri din viața cotidiană a comunității etc.: demersul didactic trebuie să se orienteze spre studiul de caz, iar aceste cazuri există (uneori cu tot cu soluții, dar nu întotdeauna optime) în variate surse tipărite și electronice. Se poate recurge chiar la o ajustare în timp și spațiu a exemplurilor, preferîndu-se cele locale, din ziua de azi.
- Consiliere / consultanță individuală acordată elevilor: implicarea psihologului școlar, a persoanelor care pot sugera soluții și descrie credibil și realist perspectivele aplicării unor strategii ar putea contribui la diminuarea riscurilor cărora le sînt expuși adolescenții atunci cînd își propun să realizeze ceva, să obțină ce își doresc cu orice preț.

COMPETENȚE-CHEIE/TRANSVERSALE DEZVOLTATE ÎN CADRUL DISCIPLINEI

1. Competențe acțional-strategice
2. Competențe de învățare/de a învăța să înveți
3. Competențe de autocunoaștere și autorealizare
4. Competențe de comunicare în limba de instruire
5. Competențe interpersonale, civice, morale
6. Competențe digitale, în domeniul tehnologiilor informaționale și comunicaționale
7. Competențe antreprenoriale
8. Competențe de bază în matematică, științe și tehnologie

COMPETENȚE SPECIFICE:

- Valorificarea în viața cotidiană a algoritmilor de soluționare a problemelor și a tehnicilor de muncă intelectuală, inclusiv a strategiilor de luare a deciziilor.
- Trasarea scopurilor personale de dezvoltare și elaborarea strategiei de atingere a lor.

OBIECTIVELE SPECIFICE ALE DISCIPLINEI:

- Identificarea și verbalizarea problemelor care urmează a fi soluționate individual, în grup sau în colectiv.
- Colectarea informațiilor relevante pentru argumentarea unui punct de vedere.
- Aplicarea conștientă a algoritmilor și a tehnicilor de muncă interactive, adecvate pentru soluționarea problemelor de studiu sau din viața cotidiană.
- Analiza datelor și a informațiilor necesare pentru soluționarea unor probleme reale sau simulate (studii de caz).
- Structurarea unui demers strategic individual de dezvoltare, în vederea atingerii obiectivelor propuse.
- Evaluarea personalizată a perspectivelor și a riscurilor vs. soluțiile propuse.

CONȚINUTURI RECOMANDATE

Teme	Număr de ore (orientativ) 34
PARTEA I. COMPETENȚA ACȚIONAL-STRATEGICĂ ÎN DEMERSUL DIDACTIC	11
1 Verbalizarea problemei și a sarcinilor în raport cu temele de studiu și materiile școlare	1
2 Organizarea lucrului în grup sau echipă. Roluri asumate	2
3 Conceptul de algoritm. Aplicarea algoritmilor în studiu și în activități cotidiene	1
4 Tehnici interactive de studiu. Discuția în grup. Argumentarea	2
5 Strategia de lucru la proiectele de studiu	2

6	Identificarea problemelor individuale de studiu	1
7	Elaborarea strategiei de atingere a performanței academice	1
8	Evaluare intermediară	1
PARTEA A II-a. TEXTUL CA PRETEXT PENTRU COMPETENȚA ACȚIONAL –STRATEGICĂ		12
9	Surse de informare și documentare în contextul problemelor cotidiene	1
10	Analiza publicațiilor pe site-urile de top. Solicitarea informațiilor suplimentare	1
11	Lectura și elaborarea textelor funcționale (simulări în cadrul soluționării unor cazuri)	2
12	Lectura și interpretarea unor texte beletristice în vederea analizei strategiei de acțiune	2
13	Analiza competenței acțional-strategice a personajelor literare	2
14	Biografii ale oamenilor de succes	2
15	Analiza unei campanii publicitare	1
16	Evaluarea intermediară	1
PARTEA A III-A: ACȚIUNI ȘI DECIZII COTIDIENE PRIN APLICAREA CUNOȘTINȚELOR ASIMILATE LA MATERIILE DE STUDIU		11
17	Problemele comunitare și sociale examinate prin cunoștințele de educație civică	2
18	Calculul matematic vs. competența acțional-strategică	1
19	Proiecte economice, estimări, calcule și riscuri. Analiza SWOT	1
20	Orientarea în timp și spațiu ca premisă pentru competența acțional-strategică	2
21	Cunoștințe de fizică / biologie / chimie vs. CAS	1
22	Dezvoltarea fizică și artistică drept obiective strategice	2
23	Argumentarea opțiunilor profesionale și conturarea carierei individuale	1
24	Evaluare finală	1

SUGESTII METODOLOGICE DE PREDARE-ÎNVĂȚARE-EVALUARE

Capacitatea de a analiza situația de facto în viața de zi cu zi, de a formula exact problema și de a elabora o strategie adecvată pentru soluționarea ei este importantă atât pentru succesul academic al elevului, cât și pentru activitatea lui dincolo de pereții școlii și după absolvirea instituției de învățământ. În viziunea autorilor, această disciplină opțională este unul de integrare, urmînd ca el să unească achiziții de la alte materii școlare (cu statut de obligatorii) și să le dea interpretarea adecvată formării personalității elevului, responsabil pentru propriul succes școlar, orientat spre o carieră ulterioară, pentru care va întreprinde acțiuni clare și coerente: studii, stagii de practică, învățare pe tot parcursul vieții.

Strategia de desfășurare a orelor pe care o recomandăm celor ce vor elabora și propune un atare curs se sprijină pe cîteva repere:

- a) Respectarea, în activități disparate și în modul, a cadrului Evocare – Realizare A Sensului – Reflecție – Extindere (cadrul ERRE), astfel ca elevii să poată conștientiza și procesul în rezultatul căruia își vor forma și dezvolta o competență importantă.
- b) Utilizarea la ore a tehnicilor interactive, cu orientare spre discuții, argumentare, luare de decizii, elaborare de strategii aplicabile. Nu predarea unor concepte absolut noi, ci valorificarea ca suport a lucrării colective *Competența acțional-strategică?! este calea pe care o considerăm eficientă. Profesorii vor putea selecta unele teme, ajusta strategia de lucru la clasele respective și vor putea conceptualiza în aceeași cheie demersuri personalizate.*
- c) Centrarea pe interesele celui ce învață trebuie să dea aplicabilitate demersului. În prim-plan trebuie plasate strategii de atingere a scopurilor pe care și le poate pune elevul din Moldova, acum, urmărindu-se și educarea unui cetățean corect, care acționează în cadrul legal.
- d) Abordarea inter- și transdisciplinară a demersului presupune o anumită colaborare între profesori, cunoașterea curriculumului la disciplinele implicate, valorificarea achizițiilor de la materiile școlare obligatorii pe care le studiază elevii, mai ales în materie de tehnici de lucru, algoritmi și strategii de rezolvare.
- e) Explorarea exemplelor decente din mass-media, literatură, cinematografie, în baza cărora se pot declanșa discuții relevante și care pot servi ca puncte de pornire pentru elaborarea propriilor strategii de acțiune, în vederea atingerii obiectivelor trasate.
- f) Evaluarea curentă și evaluarea intermediară/finală trebuie făcute în bază de produse personalizate: argumentare a unui punct de vedere, strategie elaborată, analiza riscurilor etc. Nu testul sau eseul va fi proba de evaluare. Un jurnal reflexiv sau o prezentare orală trebuie să-și găsească loc în acest demers.

BIBLIOGRAFIE

1. Cartaleanu T., Cosovan O., Goraș-Postică V., Sclifos L., Lîsenco S. Formare de competențe prin strategii didactice interactive. Chișinău: Centrul Educațional „Pro Didactica”, Ed. I 2008. Ed. II 2010 – 204 p. ISBN 978-9975-9763-4-3.
2. Competența acțional-strategică?! - coord. Goraș-Postică Viorica, Chișinău, Centrul Educațional PRO DIDACTICA, 2012, 152 p. (suportul de bază, cu care se poate realiza integral cursul și care a fost donat în toate bibliotecile școlare).
3. Cartaleanu T., Cosovan O., Sclifos L., Handrabura L., Cretu N., Lisenco S. Evaluarea în cheia dezvoltării gândirii critice. CE PRO DIDACTICA, seria GINDIRE CRITICA, 2005.
4. Cartaleanu T., Cosovan O., Zgardan-Crudu A., Bolocan V., Suff E., Șișcanu-Boz O., Textul funcțional în gimnaziu: Strategii de abordare didactică. Ch.: S.n., 2013. – 245 p.
5. Sclifos L., Goraș-Postică V., Cosovan O., Cartaleanu T., Beznițchi L., Copăceanu R. O competență-cheie: a învăța să înveți. Chișinău: Centrul Educațional Pro Didactica, 2010. - 136 p.
6. Temple Ch., Steele J L., Meredith K. S. Aplicarea tehnicilor de dezvoltare a gândirii critice. Ghidul IV. Supliment al revistei “Didactica Pro...”, nr. 8, 2003.
7. Temple Ch., Steele J L., Meredith K. S., Învățarea prin colaborare. Ghidul III. dezvoltarea gândirii critice. Ghidul I. Supliment al revistei “Didactica Pro...”, nr. 7, 2002.
8. Temple Ch., Steele J L., Meredith K. S. Strategii de dezvoltare a gândirii critice. Ghidurile II-III. Supliment al revistei “Didactica Pro...”, nr. 2, 2002.